

บทที่ ๔

ความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏในคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำผลจากการวิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือในบทที่ ๓ มาอธิบายความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏในคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๒ ประเด็น ประเด็นแรก คือ ความเชื่อเกี่ยวกับผี และประเด็นที่สอง คือ ความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทของผี มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ ความเชื่อเกี่ยวกับผี

ความเชื่อเกี่ยวกับผีสามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๕ ประเด็น ประเด็นแรก คือ ผีมีอยู่จริง ประเด็นที่สอง คือ ผีเป็นสิ่งที่น่ากลัว ประเด็นที่สาม คือ ผีต้องการปัจจัยพื้นฐานเหมือนมนุษย์ ประเด็นที่สี่ คือ ผีมีเพศ และประเด็นสุดท้าย คือ ผียังต้องเวียนว่ายตายเกิด มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑.๑ ผีมีอยู่จริง

ผีเป็นสิ่งที่ผูกพันและแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตของชาวล้านนามาช้านาน ชาวล้านนาในอดีตมักนับถือผี หากย้อนไปราวสี่สิบปีก่อน คนเฒ่าคนแก่มักกล่าวว่า “ผีมีอยู่ทุกเส้นหญ้า จะหาแผ่นดินที่ว่างสักฝ่ามือก็หาไม่” (อนุ เนินหาด, ๒๕๔๖: ๓) ในปัจจุบันนี้ความเชื่อเรื่องผีก็ยังคงปรากฏอยู่ ดังจะเห็นได้จากมิติเรื่อง “แหล่งที่อยู่” เช่น อรรถลักษณะ [อยู่ในห้วย] [อยู่ในฝาย] [อยู่ในเมือง] [อยู่ในหมู่บ้าน] [ในทุ่งนา] และ[อยู่ในป่ากว้าง] เป็นต้น แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่าผีมีอยู่จริง เนื่องจากความเชื่อเรื่องการนับถือผีของชาวบ้านมีมาตั้งแต่ดั้งเดิม โดยชาวบ้านเชื่อว่าผีนั้นมีจำนวนมากมีอยู่ทุกแห่งทุกหนทั้งในห้วย ฝาย เมือง หมู่บ้าน ทุ่งนา และเครื่องมือประกอบอาชีพ เป็นต้น ล้วนแต่มีผี

อาศัยอยู่นอกจากนี้มิติเรื่อง “การปรากฏ” เช่น อรรถลักษณะ [วิญญาณ] และ [เป็นมนุษย์] แสดงว่าชาวบ้านเชื่อว่าผีมีอยู่จริง และมีการปรากฏในรูปแบบวิญญาณที่จับต้องไม่ได้ หรือปรากฏในรูปแบบเป็นมนุษย์ให้ชาวบ้านเห็นก็ได้ขึ้นอยู่กับผีแต่ละตน ทั้งนี้ความเชื่อเรื่องการนับถือผีจึงมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างมาก สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านต่างก็มีความผูกพันอยู่กับการนับถือผี อาจกล่าวได้ว่า ผีมีอยู่จริง เพราะผีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ดังปรากฏในคำเรียกผีซึ่งเป็นตัวแทนของระบบความคิดความเชื่อที่แสดงให้เห็นว่าผีมีอยู่จริง

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวอย่างดังนี้

(๑) ผีเสื้อห้วย เป็นผีประเภทผีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพเจ้าซึ่งสถิตอยู่ในห้วย ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลปกป้องรักษาห้วย หากชาวบ้านจะเข้าไปในลำห้วยจะต้องขออนุญาตจากผีเสื้อห้วยก่อน ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมบวงสรวงอัญเชิญผีเสื้อห้วยมาสถิตอยู่ในหอผีที่ชาวบ้านสร้างขึ้นและชาวบ้านจะนำเครื่องเช่นมาเลี้ยงผีเสื้อห้วย เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อผีเสื้อห้วย

(๒) ผีบ่าวกัก เป็นผีประเภทผีมักปรากฏตนในรูปแบบวิญญาณที่มีลักษณะเป็นเพศหญิงซึ่งสถิตอยู่ในบ่าวกัก ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการกรอหรือสาวเส้นฝ้าย บ่าวกักเป็นเครื่องจักสานที่คล้ายกับชะลอม ดัดให้มีคอและมีปากผาย อีกทั้งผีบ่าวกักทำหน้าที่คุ้มครองชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทอผ้า ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทอผ้าจะทำการเช่นไหว้และนำเครื่องเช่นมาวางบริเวณบ่าวกัก เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อผีบ่าวกัก

(๓) ผีปู่ย่า เป็นผีผีมักปรากฏตนในรูปแบบวิญญาณที่อาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ซึ่งสถิตอยู่ในเสาเอกของบ้าน ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลลูกหลานภายในบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข นอกจากนี้มีความเชื่อว่าผีปู่ย่าเป็นผีที่สืบเชื้อสายมาจากพ่อแม่ของฝ่ายชาย ในขณะที่เดียวกันลูกหลานจะทำการเช่นไหว้และนำเครื่องเช่นมาเลี้ยงผีปู่ย่า เพื่อแสดงความรักความเคารพศรัทธาต่อผีปู่ย่า

(๔) ผีม้าบ้อง เป็นผีประเภทร้ายมักปรากฏตนในรูปแบบเป็นมนุษย์พร้อมแสดงอาการเหมือนม้าเหาะอย่างหรือควบแล่นอย่างรวดเร็วและมักจะวิ่งตามชอกชอยแคบภายในหมู่บ้าน ทั้งนี้ชาวบ้านยังเชื่ออีกว่าผีม้าบ้องจะสิงอยู่ในร่างกายของชายหนุ่มในหมู่บ้าน มักหลอกหลอนในตอนกลางคืนเดือนมืดเวลาตีกสังข์หรือยามรุ่ง ส่งผลให้ชาวบ้านไม่กล้าออกนอกบ้านเพราะกลัวว่าจะถูกผีม้าบ้องทำร้าย และในขณะที่หลอกหลอนผีม้าบ้องจะออกหาของดิบคาวกินเป็นอาหาร

จากตัวอย่างที่ (๑)-(๒) แสดงว่า ความเชื่อเรื่องผีเป็นสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ การดำรงชีวิตของชาวบ้าน ส่งผลให้ชาวบ้านมีความเชื่อว่าผีมีอยู่จริง มีอยู่ทุกหนทุกแห่ง เช่น ผีอยู่ในห้วย และผีอยู่ในอุปกรณ์การทอผ้า เป็นต้น ส่วนตัวอย่างที่(๓)-(๔) แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่าผีมีการสำแดงรูปร่างออกมาให้เห็นว่ามีการปรากฏที่แตกต่างกันไปตามแต่ละตน เช่น ผีปู่ย่าปรากฏตนเป็นวิญญาณ และผีม้าบ้องปรากฏตนเป็นมนุษย์ เป็นต้น ดังนั้นชาวบ้านจึงเชื่อว่าผีมีอยู่จริง ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความเคารพและยำเกรงต่อผี

๔.๑.๒ ผีเป็นสิ่งที่น่ากลัว

มนุษย์ในสมัยดั้งเดิมยังมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อยจึงทำให้เชื่อว่าความเป็นไปของชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเป็นการบันดาลมาจากผี จึงทำให้มนุษย์เกิดความกลัวเพราะความไม่รู้เช่นเดียวกับที่มนุษย์กลัวความตายเพราะไม่รู้ว่าความตายเป็นอย่างไร นอกจากนี้มนุษย์กลัวผีเพราะมนุษย์ไม่รู้ว่า “ผี” เป็นอย่างไร ทำให้เกิดอะไรได้บ้าง ซึ่งสาเหตุที่มนุษย์กลัวผี เพราะ กลัวว่าผีมาทำร้ายเอาชีวิต กลัวว่าถูกเข้าสิง แม้ผีจะมองไม่เห็น หรืออาจเป็นเพียงเงาเคลื่อนไหว แต่อุณหภูมิที่เย็นผิดปกติเฉพาะตำแหน่ง ทำให้ได้รู้ว่า “ผี” มา (เทพนม เมืองแมน, ๒๕๔๗: ๓๐) ซึ่งสอดคล้องกับมิติเรื่อง “การกระทำ” ในบรรดลัทธิ [ประเภทร้าย] และมิติเรื่อง “การแสดงออก” ในบรรดลัทธิ [หลอกหลอน] แสดงว่า ชาวบ้านก็เช่นกันเกิดความกลัวเพราะกลัวว่าผีจะมาเข้าสิงหรือมุ่งร้ายประสงค์ชีวิตของตนเอง จึงทำให้ชาวบ้านเกิดความกลัว ไม่อยากพบเห็น และเข้าใกล้ผีเป็นอันเด็ดขาด

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวอย่างดังนี้

- (๕) ผีปกกะโหล้ง เป็นผีประเภทร้ายมักปรากฏตนในรูปแบบเป็นมนุษย์มักปรากฏร่วมกับเสียงกะลากระทบพื้น ทั้งนี้ชาวบ้านยังเชื่ออีกว่าผีปกกะโหล้งจะสิงอยู่ในร่างกายของคนในหมู่บ้านที่เป็นเพศชาย มักหลอกหลอนชาวบ้านในตอนกลางคืน ส่งผลให้ชาวบ้านไม่กล้าออกนอกบ้านเพราะกลัวว่าผีปกกะโหล้งจะทำร้าย และในขณะที่หลอกหลอนผีปกกะโหล้งจะออกหาของดิบคาวกินเป็นอาหาร
- (๖) ผีโพรง เป็นผีประเภทร้ายมักปรากฏตนในรูปแบบเป็นมนุษย์มักปรากฏร่วมกับดวงไฟเล็ก บริเวณโพรงจมูกมักจะเป็นแสงสีแดง ทั้งนี้ชาวบ้านยังเชื่ออีกว่าผีโพรงจะสิงอยู่ในร่างกายของคนในหมู่บ้านที่อาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ มักหลอกหลอนชาวบ้านในเวลากลางคืนของคืนข้างแรมในฤดูฝน โดยเฉพาะคืนที่ฝนตกปรอย ๆ เวลาที่ออกหากินหลังเที่ยงคืนไปแล้ว ส่วนใหญ่จะออกหากินในบริเวณตามทุ่งนา ส่งผลให้ชาวบ้านไม่กล้าออกนอกบ้านเพราะกลัวว่าผีโพรงจะทำร้าย และในขณะที่หลอกหลอนผีโพรงจะออกหาของดิบคาวกินเป็นอาหาร
- (๗) ผีม้าบ้อง เป็นผีประเภทร้ายมักปรากฏตนในรูปแบบเป็นมนุษย์พร้อมแสดงอาการเหมือนม้าเหาะอย่างหรือควบแค้นอย่างรวดเร็วและมักจะวิ่งตามชอกชอยแคบภายในหมู่บ้าน ทั้งนี้ชาวบ้านยังเชื่ออีกว่าผีม้าบ้องจะสิงอยู่ในร่างกายของชายหนุ่มในหมู่บ้าน มักหลอกหลอนในตอนกลางคืนเดือนมืดเวลาดึกสงัดหรือยามรุ่ง ส่งผลให้ชาวบ้านไม่กล้าออกนอกบ้านเพราะกลัวว่าจะถูกผีม้าบ้องทำร้าย และในขณะที่หลอกหลอนผีม้าบ้องจะออกหาของดิบคาวกินเป็นอาหาร

จากตัวอย่างที่ (๕)–(๗) แสดงว่า ผีเป็นสิ่งที่น่ากลัว ชอบหลอกหลอนในตอนกลางคืน ชาวบ้านจึงไม่ต้องการพบผี ถึงแม้ว่าไม่ได้พบเห็นกันต่อหน้าต่อตา ชาวบ้านก็ไม่คิดจะพบหรือเอ่ยหลบหลู่ คูหมั่น เพราะกลัวว่าเมื่อพบผีจะถูกผีทำร้ายอาจส่งผลให้ชีวิตของชาวบ้านมีอันเป็นไปได้ ชาวบ้านจึงเกิดความกลัว ฉะนั้นผีจึงเป็นสิ่งที่น่ากลัว

๔.๑.๓ ผีต้องการปัจจัยพื้นฐานเหมือนมนุษย์

เมื่อพิจารณาจากมิติเรื่อง “อาหาร” และ “แหล่งที่อยู่” แสดงว่า ผีก็เหมือนมนุษย์ที่ต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงอยู่เช่นกัน แต่ต่างกับมนุษย์คือผีเป็นสภาพหลังความตายเป็นสิ่งลึกลับมองไม่เห็น ทั้งนี้ปัจจัยพื้นฐานที่ผีต้องการ คือ “อาหาร” ผีแต่ละตนต้องการอาหาร อาจเป็นอาหารที่ผีต้องการเอง ดังปรากฏในวรรณคดี [ของคิบขาว] [เลือด] และ [หนอง] เป็นต้น หรือ เป็นอาหารที่ได้จากการที่มนุษย์จัดหาให้ ดังปรากฏในวรรณคดี [เครื่องเซ่น] ซึ่งเครื่องเซ่นจะประกอบด้วยเนื้อสัตว์ ผลไม้ และบุหรี เป็นต้น ทั้งนี้ไม่มีหลักฐานใดปรากฏว่า เครื่องเซ่นที่ให้ไปนั้น ผีได้กินจริงหรือไม่ แต่เมื่อมนุษย์ยึดตนเองเป็นที่ตั้งว่าจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ก็ต้องกินอาหาร จึงคิดว่าผีส่วนใหญ่ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นมนุษย์มาก่อนก็คงต้องกินอาหารเพื่อบรรเทาความหิวโหยเหมือนเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงมีการตั้งเครื่องเซ่นผี โดยเครื่องเซ่นนี้อาจแตกต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละบุคคล

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวอย่างดังนี้

(๘) ผีเสื้อเมือง เป็นผีประเภทผีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพเจ้าซึ่งสถิตอยู่ในเมือง ทำหน้าที่คอยคุ้มครองดูแลชาวบ้านในเมืองมิให้ประพฤติปฏิบัติออกนอกถิ่นนอกทาง หากชาวบ้านจะเข้าไปในบริเวณเมืองต้องขออนุญาตผีเสื้อเมืองอยู่เสมอ ทั้งนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่าผีเสื้อเมืองเกิดจากการตายของเจ้าผู้ครองเมืองคนแรกที่ได้สะสมบุญและความดีไว้เป็นจำนวนมากจึงได้อยู่บนสวรรค์ ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านในเมืองจะประกอบพิธีกรรมบวงสรวงอัญเชิญเทพเจ้าจากสวรรค์มาเป็นผีเสื้อเมืองมาสถิตอยู่ในหอผีที่ชาวบ้านสร้างขึ้น อีกทั้งชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีเสื้อเมืองเพื่อแสดงความเคารพยำเกรงต่อผีเสื้อเมือง ชาวบ้านจะเข้าไปในบริเวณเมืองต้องขออนุญาตผีเสื้อเมืองอยู่เสมอ

(๙) ผีเสื้อนา เป็นผีประเภทผีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพเจ้าซึ่งสถิตอยู่ในทุ่งนาของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำนา ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลปกป้องรักษาทุ่งนาของชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกัน

ชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมบวงสรวงอัญเชิญผีเสื้อนามาสถิตอยู่ในหอผีที่ชาวบ้านสร้างขึ้นและชาวบ้านจะนำเครื่องเช่นมาเลี้ยงผีเสื้อนา เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อผีเสื้อนา

(๑๐) ผีกะ เป็นผีประเภทร้ายมักปรากฏตนในรูปแบบเป็นมนุษย์มักจะปรากฏร่วมกับนกเค้าแมว อีกทั้งผีกะจะสิงอยู่ในร่างกายมนุษย์อาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ มักหลอกหลอนชาวบ้านในเวลากลางคืน ส่งผลให้ชาวบ้านไม่กล้าออกนอกบ้านเพราะกลัวว่าจะถูกผีกะทำร้าย และในขณะที่หลอกหลอนผีกะจะออกหาของดิบคาวกินเป็นอาหาร

(๑๑) ผีอี่ค้อย เป็นผีประเภทร้ายมักปรากฏตนในรูปแบบเป็นมนุษย์พร้อมแสดงอาการเหมือนลิงสีดำ ตัวสูงขนาดเอวคน ทั้งนี้ชาวบ้านยังเชื่ออีกว่าผีอี่ค้อยจะสิงอยู่ในร่างกายของคนในหมู่บ้านที่อาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ มักหลอกหลอนชาวบ้านให้เกิดความหวาดกลัว ส่งผลให้ชาวบ้านไม่กล้าออกนอกบ้านในยามค่ำคืนเพราะกลัวว่าจะถูกผีอี่ค้อยทำร้าย และในขณะที่หลอกหลอนผีอี่ค้อยจะออกหาของดิบคาวกินเป็นอาหาร

จากตัวอย่างที่ (๘)-(๙) แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่า ผีต้องการอาหารเช่นกัน สำหรับอาหารที่ชาวบ้านนำมาถวายนั้นส่วนใหญ่จะจัดแจงให้แก่ผีประเภทดีเท่านั้น เพราะชาวบ้านเชื่อว่า ผีประเภทดีจะตอบแทนด้วยการคุ้มครองให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข ส่วนตัวอย่างที่ (๑๐)-(๑๑) แสดงว่า ผีประเภทร้ายจะต้องหาอาหารเอง เพราะชาวบ้านเชื่อว่าผีร้ายไม่ได้ให้ประโยชน์อันใด และสร้างแต่ความหวาดกลัวแก่ชาวบ้าน ชาวบ้านจึงไม่จำเป็นต้องจัดแจงหาอาหารให้

นอกจากนี้ผียังต้องการปัจจัยพื้นฐาน คือ ที่อยู่อาศัยหรือที่เรียกว่า “แหล่งที่อยู่” เพราะชาวบ้านเชื่อว่าผีก็เหมือนมนุษย์ที่ต้องมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง เพื่อสร้างความปลอดภัยแก่ชีวิต ผีก็เช่นกันต้องมีแหล่งที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง หากไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งก็ต้องเร่รอนไปเรื่อยนั้น อาจจัดได้ว่าเป็นผีที่มีกรรมมาก

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวอย่างดังนี้

(๑๒) ผีขุนน้ำ เป็นผีประเภทผีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพเจ้าซึ่งสถิตอยู่บริเวณต้นน้ำ อันเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแต่ละสาย ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลรักษาต้นน้ำ หากชาวบ้านจะเข้าไปในบริเวณต้นน้ำต้องขออนุญาตผีขุนน้ำอยู่เสมอ ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านต้องประกอบพิธีกรรมบวงสรวง อัญเชิญผีขุนน้ำมาสถิตยังหอผีที่ชาวบ้านสร้างขึ้นบริเวณต้นน้ำ และชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีขุนน้ำ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพยำเกรงต่อผีขุนน้ำ

(๑๓) ผีปู่ย่า เป็นผีผีมักปรากฏตนในรูปแบบวิญญาณที่อาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ซึ่งสถิตอยู่ในเสาเอกของบ้าน ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลลูกหลานภายในบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ลูกหลานยังเชื่ออีกว่าผีปู่ย่าจะคอยควบคุมพฤติกรรมของลูกหลานให้อยู่กรอบศีลธรรมอันดีงาม นอกจากนี้มีความเชื่อว่าผีปู่ย่าเป็นผีที่สืบเชื้อสายมาจากพ่อแม่ของฝ่ายชาย ในขณะที่เดียวกันลูกหลานจะทำการเซ่นไหว้และนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีปู่ย่า เพื่อแสดงความรักความเคารพศรัทธาต่อผีปู่ย่า

จากตัวอย่างที่ (๑๒)–(๑๓) แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่า ผีก็ต้องการแหล่งที่อยู่อาศัยที่เป็นหลักเป็นแหล่งเช่นเดียวกัน อาจจะทำอาศัยอยู่ในทรัพยากรธรรมชาติ หรือในบ้านเรือนของชาวบ้านก็ได้ เพื่อที่จะได้ไม่ต้องเร่ร่อนไปอยู่ที่อื่น นอกจากนี้ผีแต่ละคนจะไม่มีมีการย้ายแหล่งที่อยู่อาศัย เพราะมีการแบ่งอาณาเขตในการรับผิดชอบอย่างชัดเจนไม่ก้าวก้ำกัยกัน ดังนั้นผีจึงเหมือนมนุษย์ที่ต้องการแหล่งที่อยู่อาศัยที่แน่นอนเช่นกัน

๔.๑.๔ ผีมีเพศ

เมื่อพิจารณาจากมติเรื่อง “เพศ” ในบรรดลักษณะ [ชาย] และ [หญิง] แสดงว่า ผีมีการแบ่งเพศเช่นเดียวกับมนุษย์ กล่าวคือ ผีมีการแบ่งเพศหญิง และเพศชาย เนื่องจากฐานคติทางสังคมที่ถือว่าเพศหญิงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและเป็นใหญ่ในสังคม เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะวิถีปฏิบัติ โดยเฉพาะเรื่องราวในครัวเรือนและเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ความเชื่อ

เรื่องผีจะอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับผีที่เป็นเพศหญิงในฐานะเป็นนักปฏิบัติในการพิทักษ์รักษาความปลอดภัยในครอบครัว และมักจะเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นความคิดในการกำหนดหน้าที่ของเพศหญิงในครัวเรือนและการประกอบอาชีพเป็นหลัก (สุกัลกษณ์ ปัญโญ, ๒๕๕๑: ๑๔๑-๑๔๒) สำหรับผีที่เป็นเพศหญิงจะมีการแสดงออกถึงความสวยงามและอ่อนโยน อนึ่งผีที่เป็นเพศหญิงมักจะปรากฏคำว่า “แม่ หรือ นาง” ที่แสดงความเป็นหญิงอย่างชัดเจน

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวอย่างดังนี้

(๑๔) พระแม่โพสพ เป็นผีประเภทดีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพธิดาซึ่งสถิตอยู่ต้นข้าว ทำหน้าที่คอยคุ้มครองดูแลรักษาต้นข้าว ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมบวงสรวง และนำเครื่องเช่นมาเลี้ยงพระแม่โพสพ เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อพระแม่โพสพ

(๑๕) แม่ซื่อ เป็นผีประเภทดีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพธิดาที่มาพร้อมเด็กแรกเกิด ซึ่งสถิตอยู่ในบ้าน ทำหน้าที่คอยคุ้มครองทารก เพื่อไม่ให้เกิดอันตรายในขณะที่คลอด ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านจะทำการเช่นไหว้และนำเครื่องเช่นมาเลี้ยงแม่ซื่อ เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อแม่ซื่อ

จากตัวอย่างที่ (๑๔)-(๑๕) แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่าผีที่เป็นเพศหญิงจะมีความสำคัญในการพิทักษ์รักษาความปลอดภัยของคนในครอบครัวและเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ คำเรียกผีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการต่อยอดความคิดเรื่องเพศหญิงในสังคมว่า ผีที่เป็นหญิงจะเป็นนักปฏิบัติ

อย่างไรก็ตามผีที่เป็นเพศชายจะไม่มีปรากฏหรือบ่งชี้ในฐานะที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกัน ครัวเรือนและการประกอบอาชีพเลย ซึ่งแตกต่างจากผีที่เป็นเพศหญิง เพราะผีที่เป็นเพศชายจะเป็นบุคคลในชนชั้นนักปกครองซึ่งเป็นหน้าที่ประจำของเพศชาย นอกจากนี้ผีที่เป็นเพศชายจะแสดงออกถึงการใช้กำลังที่แสดงความแข็งแกร่งของเพศชายอยู่เสมอ

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวอย่างดังนี้

(๑๖) ผีเสื้อบ้าน เป็นผีประเภทผีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพเจ้าซึ่งสถิตอยู่ในหมู่บ้าน ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลชาวบ้านในหมู่บ้านมิให้ประพฤติปฏิบัติออกนอกกลุ่มนอกลทาง หากชาวบ้านจะเข้าไปในบริเวณหมู่บ้านต้องขออนุญาตผีเสื้อบ้านอยู่เสมอ ทั้งนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่าผีเสื้อบ้านเกิดจากการตายของผู้นำของหมู่บ้านที่สืบเชื้อสายเป็นต้นตระกูลของหมู่บ้านซึ่งได้ประกอบคุณงามและความดีไว้เป็นจำนวนมากจึงได้อยู่บนสวรรค์ ในขณะที่ชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมบวงสรวงอัญเชิญเทพเจ้าจากสวรรค์มาเป็นผีเสื้อบ้านเพื่อสถิตอยู่ในหอผีที่ชาวบ้านสร้างขึ้น อีกทั้งชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีเสื้อบ้าน เพื่อเป็นการแสดงความเคารพยำเกรงต่อผีเสื้อบ้าน

(๑๗) ผีเสื้อเมือง เป็นผีประเภทผีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพเจ้าซึ่งสถิตอยู่ในเมือง ทำหน้าที่คอยคุ้มครองดูแลชาวบ้านในเมืองมิให้ประพฤติปฏิบัติออกนอกกลุ่มนอกลทาง หากชาวบ้านจะเข้าไปในบริเวณเมืองต้องขออนุญาตผีเสื้อเมืองก่อน ทั้งนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่าผีเสื้อเมืองเกิดจากการตายของเจ้าผู้ครองเมืองคนแรกซึ่งได้ประกอบคุณงามและความดีไว้มากจึงได้ไปอยู่บนสวรรค์ ในขณะที่ชาวบ้านในเมืองจะประกอบพิธีกรรมบวงสรวงอัญเชิญเทพเจ้าจากสวรรค์มาเป็นผีเสื้อเมืองมาสถิตอยู่ในหอผีที่ชาวบ้านสร้างขึ้น อีกทั้งชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีเสื้อเมือง เพื่อแสดงความเคารพยำเกรงต่อผีเสื้อเมือง ชาวบ้านจะเข้าไปในบริเวณเมืองต้องขออนุญาตผีเสื้อเมืองอยู่เสมอ

จากตัวอย่างที่ (๑๖)–(๑๗) แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่า ผีที่เป็นเพศชายจะเกี่ยวข้องกับชนชั้นปกครองซึ่งเป็นหน้าที่ประจำของเพศชาย จึงต้องแสดงออกด้วยการใช้กำลังในการปกป้อง สะท้อนให้เห็นถึงการต่อยอดความคิดเรื่องเพศชายในสังคมว่า ผีที่เป็นเพศชายจะเป็นนักปกครอง

๔.๑.๕ ผียังต้องเวียนว่ายตายเกิด

เมื่อสังคมไทยในภาคเหนือรับพุทธศาสนาเข้ามาจึงรับความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดเข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน พิธีนี้ ชัยแสงสุขกุล และคณะ (๒๕๑๒) กล่าวว่า กฎแห่งกรรม

เป็นกฎแห่งชีวิตที่อยู่ในสังสารวัฏ สัมพันธ์ต่อการเวียนว่ายตายเกิด การกระทำของมนุษย์ในอดีตนั้น จะตอบสนองตามกาลเวลาในชาติปัจจุบัน และอนาคตกาล ซึ่งมนุษย์เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตน กรรมจากชาติปางก่อนจะส่งผลให้เป็นอยู่ในปัจจุบัน และกรรมในชาตินี้จะส่งผลต่อปัจจุบันและนำไปสู่อุบัติและภพหน้า นอกจากนี้ยังเชื่ออีกว่าความตายไม่ใช่การยุติ แต่เป็นการเคลื่อนจากความเป็นอย่างหนึ่งไปสู่ความเป็นอีกอย่างหนึ่ง เมื่อถึงจุดแห่งความสิ้นสภาพการเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง โดยทอดทิ้งซากเดิมไว้ในโลกนี้ แล้วไปเป็นสัตว์ในภพภูมิอื่นตามกรรมแห่งตน โดยคำว่า “สัตว์” ในความหมายเชิงพุทธได้หมายรวมถึงสิ่งมีชีวิตทุกภพภูมิเป็น “สังสารสัตว์” คือ สัตว์ที่เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ทั้งอินทร์ พรหม มนุษย์ หรือเปรตล้วนเป็นสังสารสัตว์ทั้งสิ้น ซึ่งรูปแบบของความ เป็นสัตว์ในภพภูมิหนึ่งจะสิ้นสุดลงด้วยความตาย แล้วย้ายไปสู่ความเป็นสัตว์อีกภพภูมิหนึ่ง (คังตถุณ, ๒๕๕๐: ๕๓)

ดังนั้นพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดหรือสังสารวัฏอันเป็นหลัก พื้นฐานของศีลธรรม นอกจากนี้พุทธศาสนายังสอนให้เชื่อเรื่องกรรมในการกระทำว่าทุกการกระทำ ย่อมมีผลตามมา ทำดีย่อมได้รับผลดีและเสวยสุขอยู่บนสวรรค์ ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่วและได้รับทุกข์ อยู่ในนรก ทำอย่างไรย่อมได้รับผลอย่างนั้น

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวอย่างดังนี้

(๑๘) ผีเสื้อเมือง เป็นผีประเภทผีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพเจ้าซึ่งสถิตอยู่ในเมือง ทำหน้าที่ คอยคุ้มครองดูแลชาวบ้านในเมืองมิให้ประพฤติปฏิบัติออกนอกถิ่นนอทาง หากชาวบ้านจะเข้าไป ในบริเวณเมืองต้องขออนุญาตผีเสื้อเมืองอยู่เสมอ ทั้งนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่าผีเสื้อเมืองเกิดจากการตาย ของเจ้าผู้ครองเมืองคนแรกได้ประกอบคุณงามความดีไว้มากจึงได้ไปอยู่บนสวรรค์ ในขณะที่เดียวกัน ชาวบ้านในเมืองจะประกอบพิธีกรรมบวงสรวงอัญเชิญเทพเจ้าจากสวรรค์มาเป็นผีเสื้อเมืองมาสถิต อยู่ในหอผีที่ชาวบ้านสร้างขึ้น อีกทั้งชาวบ้านจะนำเครื่องเช่นมาเลี้ยงผีเสื้อเมือง เพื่อแสดงความ เคารพยำเกรงต่อผีเสื้อเมือง ชาวบ้านจะเข้าไปในบริเวณเมืองต้องขออนุญาตผีเสื้อเมืองอยู่เสมอ

(๑๕) ผีเปรต เป็นผีประเภทร้ายมักปรากฏตนในรูปแบบเงาที่มาพร้อมลักษณะตัวสูงปากเล็กเท่ารูเข็มซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าผีเปรตเกิดจากลูกหลานที่ได้กระทำความบาป เช่น คำพ่อแม่ คำครูบาอาจารย์ เป็นต้น จึงต้องรับผลกรรมอยู่ในนรก ทั้งนี้อาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ มักหลอกหลอนชาวบ้านให้เกิดความหวาดกลัว และในขณะที่หลอกหลอนนั้นผีเปรตก็จะกินหนองเป็นอาหาร เพราะไม่มีใครทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้

จากตัวอย่างที่ (๑๔)–(๑๕) แสดงว่า เมื่อหลุดพ้นจากความเป็นมนุษย์ จะได้ขึ้นสวรรค์หรือตกนรกก็แล้วแต่กรรมที่ประกอบขึ้น ซึ่งผีแต่ละตนนั้นมีความสุขหรือความทุกข์ที่แตกต่างกัน ผีที่มีความสุขเป็นผีประกอบคุณงามความดีไว้มากในขณะที่ยังมีชีวิตเป็นมนุษย์ เมื่อตายไปจึงได้ไปอยู่บนสวรรค์เป็นเทพเจ้า ในทางกลับกันผีที่มีความทุกข์มากที่สุด คือ เปรตเพราะประพฤติปฏิบัติแต่ความชั่วไว้มาก ในขณะที่ยังมีชีวิตเป็นมนุษย์จึงต้องตกอยู่ในนรก ทั้งนี้บุญ บาป จึงเป็นเครื่องชี้วัดว่าชีวิตหลังความตายจะไปเกิดที่สวรรค์ หรือนรก ดังนั้นบุญ บาป เป็นเครื่องสนับสนุนโลกทัศน์ทางพุทธศาสนาในเรื่องบุญกรรม และการเวียนว่ายตายเกิดของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับผีพบว่า ชาวบ้านเชื่อว่าผีมีอยู่จริงมีอยู่ทุกหนทุกแห่งทั้งในหมู่บ้านทุ่งนา ภูเขา ป่าไม้ และเครื่องมือประกอบอาชีพ ล้วนแต่มีผีอาศัยอยู่ แต่ทว่าชาวบ้านเชื่อว่าผีเป็นสิ่งที่น่ากลัว เพราะกลัวว่าผีประเภทร้ายจะเข้าสิงและมุ่งทำร้ายเอาชีวิต นอกจากนี้ชาวบ้านเชื่อว่าผีก็เหมือนมนุษย์ที่ต้องการปัจจัยพื้นฐาน คือ อาหารและแหล่งที่อยู่ในการดำรงตน รวมทั้งผีมีการแบ่งเพศเป็นเพศชายหรือเพศหญิงเช่นเดียวกับมนุษย์เช่นกัน และสุดท้ายเมื่อพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่มีหลักคำสอนเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดและสะสมบุญมุ่งหวังผลในชาติหน้าเข้ามาเผยแพร่ในชุมชน ส่งผลให้ชาวบ้านเชื่อว่า ผียังต้องเวียนว่ายตายเกิดตามบุญกรรมที่กระทำไว้

๔.๒ ความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทของผี

ความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทของผี สามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๒ ประเด็น ประเด็นแรก คือ ผีประเภทดีคุ้มครองคนดีและผีประเภทร้ายหลอกหลอนคนไม่ดี และประเด็นที่สอง คือ ผีเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ มีรายละเอียดดังนี้

๔.๒.๑ ผีประเภทดีคุ้มครองคนดีและผีประเภทร้ายหลอกหลอนคนไม่ดี

จากคำกล่าว “คนดีผีคุ้ม” นั้นแสดงว่ามนุษย์มีความเชื่อว่า “ผี” มีบทบาทที่จะต้องดูแลและคุ้มครองคนดีและลงโทษคนไม่ดี ผีบางตนให้คุณหรือโทษนั้นขึ้นอยู่กับความดี ความชั่วของคนผู้นั้น (มนสิการ เสงสุวรรณ, ๒๕๔๕: ๘๘) ซึ่งสอดคล้องกับมิติเรื่อง “การกระทำ” ในอรรถลักษณะ [ประเภทดี] และมิติเรื่อง “การแสดงออก” ในอรรถลักษณะ [คุ้มครอง] [ให้โชคลาภ] และ [พยากรณ์] แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่า ผีประเภทดีจะคุ้มครอง ปกป้องชาวบ้าน เมื่อเกิดปัญหาเฉพาะหน้า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินทอง โชคลาภ ความรัก ธุรกิจการค้า หรือโรคภัยไข้เจ็บที่หาสาเหตุไม่ได้ ชาวบ้านจำเป็นต้องเข้าหาสิ่งที่สามารถแก้ไขปัญหา หรือช่วยทำให้จิตใจที่หดหู่ทางออกไม่ได้ในขณะนั้นดีขึ้นหรือมีความหวังในการมีชีวิตอยู่มากขึ้น ชาวบ้านจึงต้องการพึ่งพาผู้ที่มีอำนาจและแข็งแกร่งเหนือตนเอง จึงมีการแสดงออกในลักษณะการนับถือผีประเภทดี โดยการเช่นไหว้ผีประเภทดี ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่า ผีประเภทดีเหล่านี้มักมีอำนาจมีฤทธิ์เดชในการคลบนันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปได้ และสมหวังในสิ่งที่ต้องการ

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวอย่างดังนี้

(๒๐) ผีก้อนเส้า เป็นผีประเภทดีมักปรากฏตนในรูปแบบวิญญาณที่อาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้สถิตอยู่ในก้อนหินที่รองรับหม้อในการหุงต้มในเตาไฟหรืออาจเรียกว่าก้อนเส้า ทำหน้าที่คอยคุ้มครองลูกหลานที่ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในจารีตประเพณีและคุ้มครองทรัพย์สินภายในบ้าน

หากจะประกอบอาหารนั้นต้องขออนุญาตฝีก่อนเส้าก่อน ในขณะที่เดียวกันคนภายในบ้านจะทำการเช่นไหว้ และนำเครื่องเช่นมาวางบริเวณก่อนเส้า เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อฝีก่อนเส้า

(๒๑) ฝิครู เป็นฝิประเภทคิมกปรากฏตนในรูปแบบวิญญาณของผู้ที่เป็นเจ้าของวิชาการหรือสืบสายวิชาการต่อกันมา อาทิ วิชาเชิงช่าง เชิงการต่อสู้ ขับชอ หมอยา เป็นต้น อาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้สถิตอยู่ในสถานที่ให้ความรู้ ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลลูกศิษย์ที่มีความประพฤติที่ดีที่อยู่ในระเบียบวินัยให้มีชีวิตที่เติบโตใหญ่ในภายภาคหน้า หากลูกศิษย์จะเข้ามายังสถานที่ต้องฝีกฝนวิชาความรู้ ลูกศิษย์ต้องขออนุญาตฝิครูอยู่เสมอ ในขณะที่เดียวกันลูกศิษย์จะทำการเช่นไหว้ และนำเครื่องเช่นมาเลี้ยงฝิครู เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อฝิครู

(๒๒) ฝิเจ้านาย เป็นฝิประเภทดี พื้นฐานของฝิเจ้านายมีอยู่ว่า ในชาติก่อนนั้นจะต้องเป็นวีรบุรุษหรือนักรบซึ่งมีกรรมบางอย่างทำให้ไม่อาจไปเกิดหรือเสวยภพภูมิอื่นได้ มักปรากฏตนในรูปแบบวิญญาณที่มาสิงสถิตอยู่ร่างกายมนุษย์ที่เป็นร่างทรง ทำหน้าที่คอยพยากรณ์ให้แก่ชาวบ้านในยามที่เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เช่น ช่วยให้พ้นภาวะที่เลวร้าย คือ รักษาโรคต่าง ๆ ช่วยในการผัดหนี่ ช่วยในการเจรจาต่อรอง ช่วยให้ไฉ่งานทำ เป็นต้น ชาวบ้านจึงต้องร้องขอให้ฝิเจ้านายช่วยเหลือเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านจะทำการเช่นไหว้และนำเครื่องเช่นมาเลี้ยงฝิเจ้านาย เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อฝิเจ้านาย

(๒๓) ฝิกะโหล้ง เป็นฝิประเภทคิมกปรากฏตนในรูปแบบวิญญาณที่อาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้สถิตอยู่ในกะลามะพร้าว ทำหน้าที่พยากรณ์ให้แก่ชาวบ้านในยามที่เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เช่น ในยามที่เป็นไข้แล้วไม่สามารถรักษาจากทางการแพทย์แผนปัจจุบันให้หายได้ ชาวบ้านจึงต้องร้องขอให้ฝิกะโหล้งช่วยเหลือเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านจะทำการเช่นไหว้ และนำเครื่องเช่นมาเลี้ยงฝิกะโหล้ง เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อฝิกะโหล้ง

จากตัวอย่างที่ (๒๐)–(๒๑) แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่าผีมีอำนาจในการคุ้มครองคนที่ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยและจารีตประเพณีที่พึงปฏิบัติ เพราะเชื่อว่าคนดีผีคุ้มนั่นเอง ดังนั้นผีประเภทนี้จะคุ้มครองคนดี ส่วนตัวอย่าง (๒๒)–(๒๓) แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่าผีสามารถตอบปัญหาของโลกนี้ คือตอบปัญหาความเดือดร้อน ความไม่มั่นคงในจิตใจของชาวบ้านในโลกนี้ ดังนั้นผีจึงเป็นที่พึ่งสุดท้ายทางใจของชาวบ้านในยามคับขัน

อย่างไรก็ตามในมิติเรื่อง “การกระทำ” ในอรรถลักษณะ [ประเภทร้าย] และมิติเรื่อง “การแสดงออก” ในอรรถลักษณะ [หลอกหลอน] แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่า ผีประเภทร้ายหลอกหลอนคนไม่ดีที่ประพฤติปฏิบัติออกนอกกลุ่มนอกลู่นอกทางไม่เชื่อฟังผู้อาวุโส นอกจากนี้ชาวบ้านจะไม่แสดงความเคารพและเช่นไหว้ผีประเภทร้าย เพราะเชื่อว่าผีประเภทร้ายไม่ทำประโยชน์ให้แก่ชาวบ้าน

(๒๔) ผีคอย เป็นผีประเภทร้ายมักปรากฏตนในรูปแบบเงาอาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ซึ่งสิงอยู่บนภูเขาสูง มักหลอกหลอนชาวบ้านส่งผลให้ชาวบ้านห้ามคนในหมู่บ้านเข้าไปในบริเวณดังกล่าวเนื่องจากกลัวว่าจะถูกผีคอยทำร้าย ทั้งนี้ชาวบ้านยังเชื่ออีกว่าผีคอยเกิดจากการตายของชาวบ้านที่เข้าไปหาอาหารตามบริเวณภูเขาสูงโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือกระทำการลบหลู่ต่อสถานที่ดังกล่าวทั้งทางวาจาหรือใจ เช่น เจตนาพูดทำทายผี

(๒๕) ผีโป่ง เป็นผีประเภทร้ายมักปรากฏตนในรูปแบบเงาอาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ซึ่งสิงอยู่ในโป่งดิน มักหลอกหลอนชาวบ้านที่เข้าไปในบริเวณที่มีผีชนิดนี้อยู่ นอกจากนี้ผีโป่งจะทำอันตรายต่อชาวบ้าน คือ กินเลือดและอาจทำให้เกิดอาการเหน็บชา ปวดเจ็บในข้อบริเวณเท้าหรือขาเป็นต้น ส่งผลให้ชาวบ้านห้ามคนในหมู่บ้านเข้าไปในบริเวณดังกล่าวเนื่องจากกลัวว่าจะถูกผีโป่งทำร้าย และชาวบ้านยังเชื่ออีกว่าผีโป่งเกิดจากการตายของชาวบ้านที่เข้าไปหาอาหารบริเวณ โป่งดินโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือกระทำการลบหลู่ต่อสถานที่ดังกล่าวทั้งทางวาจาหรือใจ เช่น เจตนาพูดทำทายผี

จากตัวอย่างที่ (๒๔)–(๒๕) แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่าผีประเภทร้ายจะทำร้ายคนที่ประพฤตินั้นไม่ดี ไม่อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงาม ถึงแม้ว่าผีประเภทร้ายจะไม่สามารถปรากฏตัวตนได้ แต่ก็มีความจอกิเลสในการบันดาลให้คนไม่ดีได้รับผลกระทบที่กระทำไว้ได้เช่นกัน ดังนั้นผีประเภทร้ายจะลงโทษคนไม่ดี

นอกจากนี้ชาวบ้านยังใช้ผีเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของชาวบ้าน เพื่อความเป็นระเบียบและความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ดังจะเห็นได้จากการนับถือผีของชาวบ้าน ซึ่งเชื่อว่า บุคคล สิ่งของ และสถานที่ที่ย่อมมีเจ้าของ การที่จะกระทำการใดไม่ว่าจะเป็นในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ควรจะอนุญาตจากเจ้าของเสียก่อน จึงมีคำพูดว่า “ล่องที่ต่ำ ถ้ำที่สูง” หมายถึง การกระทำโดยไม่มีเจตนาตั้งใจจะให้เป็นในรูปการนั้น การนับถือผีของชาวบ้านไม่ได้ชักจูงให้เชื่อในเรื่องมหาย แต่เป็นวิธีที่ทำให้ชาวบ้านมีความอ่อนน้อมถ่อมตนและการรู้จักปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ

เมื่อความเชื่อเรื่องผีเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความกลัวที่อยู่ภายใต้จิตใจของมนุษย์ ฉะนั้นการโน้มน้าวใจด้วยการอ้างถึงผี ย่อมทำให้เกิดความสำเร็จ โดยไม่ต้องบังคับขืนใจให้กระทำตามคำกล่าวหรือคำสั่งสอนต่าง ๆ

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวอย่างดังนี้

(๒๖) ผีเสื้อบ้าน เป็นผีประเภทดีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพเจ้าซึ่งสถิตอยู่ในหมู่บ้าน ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลชาวบ้านในหมู่บ้านมิให้ประพฤติปฏิบัติออกนอกกลุ่มนอกรทาง หากชาวบ้านจะเข้าไปในบริเวณหมู่บ้านต้องขออนุญาตผีเสื้อบ้านก่อน ทั้งนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่าผีเสื้อบ้านเกิดจากการตายของคนในหมู่บ้านที่สืบเชื้อสายเป็นต้นตระกูลของหมู่บ้านที่ได้ประกอบคุณงามและความดีไว้มากจึงได้อยู่บนสวรรค์ ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมบวงสรวงอัญเชิญเทพเจ้าจากสวรรค์มาเป็นผีเสื้อบ้านเพื่อสถิตอยู่ในหอผีที่ชาวบ้านสร้างขึ้น อีกทั้งชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีเสื้อบ้าน เพื่อเป็นการแสดงความเคารพยำเกรงต่อผีเสื้อบ้าน

(๒๗) ผีปู้ย่า เป็นผีดีมักปรากฏตนในรูปแบบวิญญาณที่อาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ซึ่งสถิตอยู่ในเสาเอกของบ้าน ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลลูกหลานภายในบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ลูกหลานยังเชื่ออีกว่าผีปู้ย่าจะคอยควบคุมพฤติกรรมของลูกหลานมิให้ประพฤติปฏิบัติออกนอกคอกนอกลู่นอกทาง นอกจากนี้มีความเชื่อว่าผีปู้ย่าเป็นผีที่สืบเชื้อสายมาจากพ่อแม่ของฝ่ายชาย ในขณะที่เดียวกันลูกหลานจะทำการเช่นไหว้และนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีปู้ย่า เพื่อแสดงความรักความเคารพศรัทธาต่อผีปู้ย่า

(๒๘) ผีนางไม้ เป็นผีประเภทร้ายมักปรากฏตนในรูปแบบเงาที่มีลักษณะเป็นเพศหญิง ซึ่งสิงอยู่ในต้นไม้ชนิดใดชนิดหนึ่งก็ได้โดยเฉพาะต้นไม้ที่เติบโตขึ้นมีขนาดใหญ่ตามธรรมชาติและอยู่ในที่เด่นหรือเห็นได้ชัดเจนแล้ว ชาวบ้านจะเชื่อว่าผีนางไม้จะคุมมากกว่าต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ตามป่าปกติ และมักหลอกหลอนชาวบ้านในเวลากลางคืนหากชาวบ้านเข้าไปในบริเวณดังกล่าวโดยไม่ได้รับอนุญาต ส่งผลให้ชาวบ้านมักห้ามคนในหมู่บ้านไปตัดต้นไม้เนื่องจากกลัวว่าจะถูกผีนางไม้ทำร้าย

(๒๙) ผีพราย เป็นผีประเภทร้ายมักปรากฏตนในรูปแบบเงามีลักษณะเป็นเพศหญิงซึ่งสิงอยู่ในแม่น้ำ มักหลอกหลอนชาวบ้านที่ลงไปเล่นน้ำในแม่น้ำ ส่งผลให้ชาวบ้านมักห้ามคนในหมู่บ้านลงเล่นน้ำในแม่น้ำในเวลากลางคืน เนื่องจากกลัวว่าจะถูกผีพรายทำร้าย อีกทั้งชาวบ้านยังเชื่ออีกว่าผีพรายเกิดจากการตายของหญิงสาวในหมู่บ้านที่จมน้ำตาย

จากตัวอย่างที่ (๒๖)–(๒๗) แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่าผีเป็นเครื่องมือในการกำหนดกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันของครอบครัวและคนในชุมชน ดังนั้นจำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกฎเกณฑ์ที่ชุมชนสร้างขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกันอย่างมีปกติสุข ไม่มีการละเมิดหรือรบกวนกัน ส่วนตัวอย่างที่ (๒๘)–(๒๙) แสดงว่า การห้ามชาวบ้านเข้าไปในป่าและลงเล่นน้ำในตอนกลางคืนเป็นการสร้างกุศโลบายอันแยบยล เพื่อขู่ให้กลัวกับสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชีวิต อีกทั้งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายต่อชาวบ้าน เนื่องจากบริเวณดังกล่าวอาจเป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์ร้าย ซึ่งอาจมาทำร้ายชาวบ้านได้ จึงสร้างกุศโลบายขึ้นมาเพื่อควบคุมพฤติกรรมของชาวบ้าน

๔.๒.๒ ผีเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ

สังคมไทยในภาคเหนือเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเครือญาติ เนื่องจากกลุ่มเครือญาติเป็นระบบความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานที่สุดในสังคมและมีความสำคัญมากในการเข้าใจสังคมไทยในภาคเหนือ เพราะลักษณะครอบครัวไทยในภาคเหนือจะเน้นให้ความสำคัญของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องทางสายเลือด สวงน โขติสุขรัตน์ (๒๕๑๑) กล่าวว่า ชาวไทยภาคเหนือมีความผูกพันทางสายโลหิตมาก ภายในครอบครัวมักจะมีญาติมาอยู่รวมเสมอ และถือว่าเป็นหน้าที่ของลูกหลานที่พึงให้ความอุปการะเลี้ยงดูญาติผู้ใหญ่ หลักความสัมพันธ์ทางสายโลหิตทำให้รู้จักการเคารพผู้มีความอาวุโสสูงสุดในครอบครัว รู้จักมีความรักและเคารพกตัญญูที่บุตรพึงมีกับพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่

อย่างไรก็ตามความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทยในภาคเหนือมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ ดังจะเห็นได้จากความเชื่อที่ว่า ปู่ ย่า ตา ทวด หรือบิดามารดาของลูกหลานนั้น หากตายไปแล้วก็ตายไปเฉพาะร่างกายเท่านั้น ส่วนดวงวิญญาณมิได้หายสาบสูญไปไหน หากแต่ยังมีความผูกพันอยู่กับลูกหลานตลอดเวลา คอยคิดต่อสัมพันธ์ อีกทั้งยังสถิตอยู่บริเวณที่ที่ลูกหลานอาศัยอยู่ เช่น อยู่ตามบ้านเรือน เป็นต้น อีกทั้งวิญญาณของคนในครอบครัวเหล่านี้แสดงบทบาทในฐานะเป็นผู้พิทักษ์รักษาปกป้องคุ้มครองลูกหลานภายในครอบครัวคอยสอดส่องความเป็นอยู่และควบคุมความประพฤติของลูกหลาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรังสรรค์ จันดี (๒๕๕๑) กล่าวว่า สังคมภาคเหนือพัฒนามาจากพื้นฐานสังคมแบบเครือญาติยึดถือกฎเกณฑ์พื้นฐานความเป็นญาติพี่น้องทางสายเลือด มีความเชื่อเรื่องอำนาจจิตวิญญาณบรรพบุรุษ คือ เชื่อว่าเมื่อบุคคลอันเป็นที่รักตายไปแล้ว ผีบรรพบุรุษก็ยังคอยเฝ้าปกป้องรักษา และช่วยเหลือลูกหลานให้อยู่ดีตลอดไป

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวอย่างดังนี้

(๓๐) ผีปู่ย่า เป็นผีที่มีภักดิ์ปรากฏตนในรูปแบบวิญญาณที่อาจเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ได้ซึ่งสถิตอยู่ในเสาเอกของบ้าน ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลลูกหลานภายในบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ลูกหลานยัง

เชื่ออีกว่าผีปู้ย่าจะคอยควบคุมพฤติกรรมของลูกหลานให้อยู่กรอบศีลธรรมอันดีงาม นอกจากนี้มีความเชื่อว่าผีปู้ย่าเป็นผีที่สืบเชื้อสายมาจากพ่อแม่ของฝ่ายชาย ในขณะที่เดียวกันลูกหลานจะทำการเช่นไหว้และนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีปู้ย่า เพื่อแสดงความรักความเคารพศรัทธาต่อผีปู้ย่า

(๓๑) ผีย่าหม้อหนึ่ง เป็นผีประเภทดีมักปรากฏตนในรูปแบบวิญญาณของย่าซึ่งเป็นคนในครอบครัวจะมาสถิตอยู่ในหม้อหนึ่งข้าวในแต่ละครอบครัว ทำหน้าที่พยากรณ์ให้แก่ลูกหลานในยามลูกหลานต้องเดินทางไกลหลายวันหรือลูกหลานป่วยเป็นไข้ไม่สบาย เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต ในขณะที่เดียวกันลูกหลานจะทำการเช่นไหว้และนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีย่าหม้อหนึ่ง เพื่อแสดงความรักความเคารพศรัทธาต่อผีย่าหม้อหนึ่ง

(๓๒) ผีเรือน เป็นผีประเภทดีมักปรากฏตนในรูปแบบวิญญาณที่มีลักษณะเป็นเพศชายหรือหญิง ซึ่งสถิตอยู่ในบ้าน ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลลูกหลานภายในบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ลูกหลานยังเชื่ออีกว่าผีเรือนจะคอยควบคุมพฤติกรรมของลูกหลานให้อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงาม นอกจากนี้มีความเชื่อว่าผีเรือนเป็นผีที่สืบเชื้อสายมาจากพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ในขณะที่เดียวกันลูกหลานจะทำการเช่นไหว้และนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีเรือน เพื่อแสดงความรักความเคารพศรัทธาต่อผีเรือน

จากตัวอย่างที่ (๓๐)–(๓๒) แสดงว่า ลูกหลานให้ความสำคัญกับบรรพบุรุษเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าบรรพบุรุษจะเสียชีวิตไปแล้ว ทั้งนี้ด้วยความเชื่อที่ว่าสังคมภาคเหนือเป็นสังคมที่ให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส ชาวบ้านจึงเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษจะช่วยคุ้มครองลูกหลานและเครือญาติให้อยู่เย็นเป็นสุข ส่งผลให้ลูกหลานและเครือญาติเกิดความรักใคร่ ผูกพัน ปรองดองกลมเกลียวกัน

จากการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของผีพบว่า ชาวบ้านเชื่อว่า ผีมีอำนาจ หากผู้ใดประพฤติตนดี ผีประเภทดีก็จะคุ้มครอง ส่วนผู้ใดที่ประพฤติตนไม่ดีก็จะถูกผีประเภทร้ายหลอกหลอน รวมทั้งผียังเป็นสิ่งที่พึงทางใจในยามเดือดร้อน อีกทั้งชาวบ้านยังใช้ผีเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของชาวบ้านให้อยู่ในกฎระเบียบที่ชาวบ้านสร้างขึ้น นอกจากนี้ชาวบ้านเชื่อว่า ผีแสดงความรัก

ความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติเป็นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาชาวบ้านในการปลูกฝังให้เคารพนับถือบรรพบุรุษ ยึดมั่นในจารีตประเพณี มีจิตสำนึกในเรื่องความกตัญญูต่อผู้อาวุโส

นอกจากนี้พิธีกรรมและการเซ่นไหว้ที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงความเคารพ เมื่อพิจารณาจากมิติเรื่อง “สิ่งที่มนุษย์กระทำ” ในบรรดัลักษณ์ [ประกอบพิธีกรรม] และ [ทำการเซ่นไหว้] แสดงว่าความเชื่อเรื่องผีมีลักษณะเป็นนามธรรมซึ่งฝังรากลึกอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นและจับต้องไม่ได้ ชาวบ้านจึงต้องแสดงออกถึงความเชื่อในด้านพิธีกรรม เพื่อให้เป็นไปในลักษณะรูปธรรมที่สามารถมองเห็นจับต้องได้ พิธีกรรมนี้อาจหมายรวมถึงการเซ่นไหว้ผีเช่นกัน ทั้งนี้พิธีกรรมและการเซ่นไหว้เป็นวัฒนธรรมที่ชาวบ้านได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางจิตใจเมื่อประกอบพิธีกรรมใดไปแล้ว ผู้ประกอบพิธีกรรมนั้นย่อมมีความสุขสบายใจ

สังคมไทยในภาคเหนือดั้งเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม วิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของผู้คนต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติอย่างแนบชิดและแน่นแฟ้น แต่ด้วยวิถีธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ ทำให้ดินฟ้าอากาศแปรปรวน ส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพของคนในสังคม ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องสร้างพิธีกรรมและการเซ่นไหว้ขึ้นเพื่อแสดงความเคารพอ่อนน้อมต่อผีซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าผีสามารถบันดาลความอุดมสมบูรณ์ทั้งผลผลิตและปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการผลิต นอกจากนี้ยังเชื่ออีกว่าการประกอบพิธีกรรมจะทำให้ผีพอใจและดูแลผลผลิตดังที่ตนต้องการ รวมถึงเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการประกอบอาชีพ

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวอย่างดังนี้

(๓๓) ผีขุนน้ำ เป็นผีประเภทคัมภีร์ปรากฏตนในรูปแบบเทพเจ้าซึ่งสถิตอยู่บริเวณต้นน้ำ อันเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแต่ละสาย ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลรักษาต้นน้ำ หากชาวบ้านจะเข้าไปในบริเวณต้นน้ำต้องขออนุญาตผีขุนน้ำอยู่เสมอ ในขณะที่ชาวบ้านต้องประกอบพิธีกรรมบวงสรวง อัญเชิญผีขุนน้ำมาสถิตยังหอผีที่ชาวบ้านสร้างขึ้นบริเวณต้นน้ำ และชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีขุนน้ำ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพยำเกรงต่อผีขุนน้ำ

(๓๔) ผีเสื้อดง เป็นผีประเภทผีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพเจ้าซึ่งสถิตอยู่ในป่าดงดิบ ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลรักษาป่าดงดิบ หากชาวบ้านจะเข้าไปในป่าดงดิบนั้นจะต้องขออนุญาตจากผีดงก่อน ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมบวงสรวงอัญเชิญผีเสื้อดงมาสถิตอยู่ในหอผีที่ชาวบ้านสร้างขึ้นและชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีเสื้อดง เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อผีเสื้อดง

(๓๕) ผีเสื้อห้วย เป็นผีประเภทผีมักปรากฏตนในรูปแบบเทพเจ้าซึ่งสถิตอยู่ในห้วย ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลปกป้องรักษาห้วย หากชาวบ้านจะเข้าไปในลำห้วยจะต้องขออนุญาตจากผีเสื้อห้วยก่อน ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมบวงสรวงอัญเชิญผีเสื้อห้วยมาสถิตอยู่ในหอผีที่ชาวบ้านสร้างขึ้นและชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นมาเลี้ยงผีเสื้อห้วย เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อผีเสื้อห้วย

จากตัวอย่างที่ (๓๓)–(๓๕) แสดงว่า ชาวบ้านเชื่อว่าการประกอบพิธีกรรมเป็นการสร้างความเคารพและตอบแทนที่ผีได้ให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในการประกอบอาชีพ

๔.๓ สรุป

ความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏในคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือในบทที่ ๓ มาอธิบายความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏในคำเรียกผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ โดยจำแนกความเชื่อเรื่องผีได้เป็น ๒ ประเด็น ประเด็นแรก คือ ความเชื่อเกี่ยวกับผี และประเด็นที่สอง คือ ความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทของผี มีข้อสรุปดังนี้

ประเด็นแรก คือ ความเชื่อเกี่ยวกับผี ชาวบ้านเชื่อว่า ผีมีอยู่จริงทุกหนทุกแห่งล้วนแต่มีผีอาศัยอยู่ อีกทั้งนี้ผีเป็นสิ่งที่น่ากลัว เพราะชาวบ้านกลัวว่า ผีจะมุ่งทำร้ายประสงค์ต่อชีวิต นอกจากนี้ผีก็เหมือนมนุษย์ที่ต้องการปัจจัยพื้นฐาน คือ อาหารและแหล่งที่อยู่ในการดำรงตน รวมทั้งผีมีการแบ่งเพศเป็นหญิงและชายเหมือนมนุษย์เช่นกัน และเมื่อพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่มีหลักคำสอนเกี่ยวกับการเวียนว่าย

ตายเกิดและสะสมบุญมุ่งหวังผลในชาติหน้าเข้ามาเผยแพร่ในชุมชน ส่งผลให้ชาวบ้านเชื่อว่า ผียังมี
การเวียนว่ายตายเกิดตามบุญกรรมที่กระทำไว้

ประเด็นที่สอง คือ ความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทของผี ชาวบ้านเชื่อว่า ผีมีอำนาจ หากผู้ใดประพฤติด
ตนดี ผีประเภทดีก็จะคุ้มครอง ส่วนผู้ใดที่ประพฤติตนไม่ดีก็จะถูกผีประเภทร้ายหลอกหลอน รวมทั้งผียัง
เป็นที่พึ่งทางใจในยามเดือดร้อน อีกทั้งชาวบ้านยังใช้ผีเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของ
ชาวบ้านให้อยู่ในกฎระเบียบที่ชาวบ้านสร้างขึ้น นอกจากนี้ผีแสดงถึงความความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือ
ญาติเป็นการปลุกฝังให้ชาวบ้านเคารพนับถือบรรพบุรุษ ยึดมั่นในจารีตประเพณี มีจิตสำนึกในเรื่อง
ความกตัญญูต่อผู้อาวุโส